

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 3

Tilleggsspørsmålnr.

Emne: Bryne

Oppskr. av: Luv Bjørge

(adresse): Bakledøye

Fylke: Norddalen

Herad: Evanger

Bygdelaag:

Gard: Bjørge

G.nr. 14 Br.nr. 2

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):
 Elle eigi roynsle og etter forsking av far, 75 år, laude her vone her.

SVAR
 Seil bryne, er væleg ord for bryne, å bryne,
 er væleg meining når ein bryner.
 Heim (ein), er namn på sero fine bryne
 same ein kane berre til å bryne
 (å heime) berterkuivar og andre kuivar
 same ein vil hava serleg kvass og fine
 egg i.

Bryne same væleg er i bruk no er
 av kunstleiv, men for meley 20 år sidan
 var det mest bryne av naturstein
 same var i bruk. Heri legde kjemmer
 ein i tillegg til at slut brynestein var å
 finne, det var helst bryner same
 kane på Gimo i Norddalen. Dette var
 ferdigsaga eller seipte det siste, men
 det seipte og hugsar (ca 25 år sidan) og
 jomeller i slud, måte sine steine
 stutte bryne på ein gamal kverstein
 eller annan kvassstein so ein kunne
 stulle sidv for ein kunde berre
 dei å bryne berjaru med.

Ljå, okar, kuivar sigdar o.l. vert alltid
 seipt stipt på runde slipesleiv for
 ein bryner, ein bryner berstull for
 å få kvassare og fine egg. Det same

2
Hövelhemmer karberknivar, beröknivar og
andre finar knivar vert no vanleg
herre bryute, men berum no helst
Hartorindtimesterque, som er þó fine
på eine side og litt groovere på andre.
Med slide bryue kann ein halda fin
egg ulau sliping.

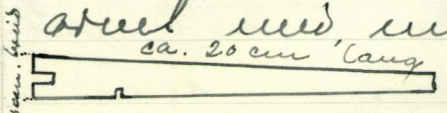
Ein kann høyra forfall ein, at
i eldre tid varl innige ⁽²⁾slipte gjæu,
men den varl byund med hammer
Men eg hev innige rana på felt som hegsar
når det varl brukt, eller når sliping
av gjå kann i brukt. Det var gjeme so,
at flinke folk byunde sine gjå sjilv, her
på garden, og eg hev sett flere slide,
er byundstede, eller dragstede ^(ein) som
me seigg. For tid det varl gjord kann eg innige
svare på, men det varl brukt ulfört
heime på garden i smidja.

Ein kjemmer innige tid at litt storne
slimmer varl brukt til å föra reidestopen
fram og allunde på, for å kussa den
sokis. Men hövelhemmer vert
slipt på den meaten no, då ein
brukt Hartorindtimesterque som
legg raley og ein förs hövelhammi
fram og allunde til den skoss.
Den meaten vert brukt av fagsmæren
og vert ellskvort brukt på garden
og. Slipeslimer bliv alltid
heime eller på ein fast plass.
Der ein hev liddiget eller vassfall
i motliden av husei hev ein
gjeme ein slipeslim der, som

vert driven rundt med vasskraft. Det
det er usikkert med valvet med sine
ha sine kjerne lya husi og. Ein
kann uttje seje for gamal stikken med
slipping av.

For kjerne ein kann bruke gjæn
for ein sliper kann vera gunde,
alt eller for flint beredaren er å bryne
og til å vara gjæn so ein uttje
stjennet den for mykje. Og kjerne
beslefer fortelke at han mange
gange hadde bruke same gjæn
hile dagen utan slipping. No
ein gjæne beredar smergelbyne eller
sviltene kann ein not og grida
sej ein dag utan slipping, men
vanleg må ein slipa gjæn 2-3
gange, eller helst 2-3 lya same ein
sliper med ei gang og so kyle lya.

Ein hev gjæne til grovare og til
finare byne. Det grovare beredar
ein når gjæn let til å stjennast
til å stura den rippelt med, ein beredar
so det fine byne eller på. Byne av
be kjennet ein uttje til hev vore
brukt her. Ljåslinna (ei) er eit ord ein
beredar på til lite slidbyne same
ein gjæne slipp gve gjæn med
eller byningi, og same saustien.
det vert nytta same stund, det til å lase
skrua same gjæn er fastsett i
avert med ein ein beredar skru band
ca. 20 cm lang. Ikk ber ljåslinna ut og er
mest 0.5 cm tykk i bredste ende, og tinnsekk

ca. 20 cm lang

828

4
i tunnole under. Det vert beruda å
slipa gjæu både med og utan arv.
Det er mest valey å slipa utan arv
då ein helst berudar skrubband til å
ferka med. Ein held allis egg
imot seg når ein sliper, og
hev aldri sett eller høyr gjide uoko
anna.

Når ein berquer langroslja, set
ein arvet i markti for høgre foten
med gjæu i den enden som er
opp. Ein sturr arvet slit å gjæu
peilar ut til høgre. Ein held so
gjer gjæu med venstre handi
og berquer stiflevis på bae
sides med høgre handi, ein
let gjæu gjæu i 3-4 avsnitt
all eller 400 mykje ein suingar
berquet, det kauer då gjer uoko.

Ved berquing av sttoroslja er det
mest valey å halda arvet
i skillett mellom fotene, og
so halda i gjæu med venstre
handi og berqua med høgre,
liknande som for langlja, gjæu
veidt til høgre sida. Ein
kauer og sjå, serly eldre folk,
beruda å smetta slullovut innmed
tullereimi på høgre sida, med
gjæu veidt til høgre, og elles
berqua som fyrr nemt.

Det som ein hev berquet
i vert kalla stümka (ei), den
kauer vera av belett eller be.

Meist vauky er deu av lemm, eller
og einu, dei er vel so gode med
di dei unje rustar. Ein kjenns
innje til al konu hvo vone bruka.

Ein ber berquestunke eller ein
krok sam ein hollar i pylja eller
i ein ring i eit helle ein gjeng
med. Meist vauky er det a bera
deu pa hoyre sida, men det
vert og bruka a bera deu framme for
till til hoyre.

Det er vauky a hava valur
i slukka so berque er valt, auleu
so det er natur- eller kunststein.
Men ein sel gjeme berque av
kunststein inne med alja
fyr ein lett det i brud, so berukas
ein valur sidan. Forst sjeldan
hvo og sel berque av kunststein bruka
lurt.

Stu so same kjem av berque nar
ein berque kallast for berquekooda,
og berquekooda er ei gamal kjend
rad mot ringorm. Berquekooda
med mest moyety so i vork
da laq. direkte pa saet utan
a vera blanda med voko. Ein
kjenns innje til at deu vork eller er
brukt til voko anna lakemiddel.

Ein kjenns heller innje til at berque-
steinen vork berne med a leggja auleu
i maurlava eller jord.

Heller innje kjenns ein til forliking
med at berque kalas, eller andre rauser.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING
adr. NORSK FOLKEMUSEUM
BYGDØY